

Kardinal Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački
Prigodna riječ na susretu s ravnateljima osnovnih i srednjih škola
te predškolskih ustanova u gradu Zagrebu
Zagreb, Vijenac, 12. prosinca 2013. godine.

Dijalog u odgoju i obrazovanju

1. Nalazimo se u Došašću. To je za kršćane vrijeme iščekivanja, pripreme i popravka vlastitog života kako bismo spremnije dočekali Onoga koji nam dolazi ususret. Božić je dolazak Boga u ljudsku povijest. Bog se od početka objavljuje kao tražitelj čovjeka. On čovjeku ide u susret i želi dijalogizirati s njime. Stoga smijemo reći da je Biblija knjiga istinskog dijaloga između Boga i čovjeka. Bog kroz dijalog odgaja čovjeka, odgaja narod, odgaja čovječanstvo. Na tom tragu smijemo ustvrditi da je svaki odgoj po svojoj naravi dijalog i interakcija između različitih osoba i institucija.

Odgoj je po definiciji usmjeren na budućnost, prenošenje vrijednosti i znanja što su ih prethodni naraštaji usvajali. Odgoj je u svojoj biti *slika čovjeka* koji se nudi kao ideal budućim generacijama. A upravo se ovdje događa prava drama za mnoge odrasle, roditelje, odgojitelje, jer se stječe dojam da više nema sigurne *slike čovjeka* koju bi prenijeli novim naraštajima. Tema odgoja se sve više udaljava od škole pa čak i od same obitelji. Škola se sve više usmjerava na prenošenje znanja, vještina i kompetencija koje će biti u službi produktivnog društva i konkurentnog tržišta. Obitelj – tradicionalno mjesto odgoja i odrastanja – sve više se osjeća razvlaštena i nezaštićena pred različitim drugim utjecajima, osobito onima koji se prenose putem medija. U današnjem društvu, koje je u stalnom razvoju, odgoj ostaje temeljno sredstvo koje omogućuje cjelovit i usklađen razvoj osobnosti, usvajanje autonomije i potrebnih životnih kompetencija.

2. Autentičan odgoj temelji se na ljubavi koja je u sebi besplatnost. Pažnja i raspoloživost u temeljima su istinskog i autentičnog susreta. Kršćanski mislilac Romano Guardini potvrđuje da se susret događa kada drugi »ulazi u moj pogled«¹. On pretpostavlja raspoloživost, postupnost, senzibilnost, razmišljanje. Raspoloživost uključuje prihvaćanje, slušanje, istinsku interakciju, empatiju. Odgoj je uvijek umijeće kako uspostaviti i njegovati stabilne i značajne odnose. Ponekad se dobiva dojam da današnji odgoj i obrazovanje gubi ili zaboravlja ovu temeljnu opciju – odgoj kao susret.

Odgoj gradi temelj suživota i budućnost društva. U prenošenju temeljnih vrijednosti, a to je temeljna zadaća odgoja, traži se svjedočanstvo odraslih i to svjedočanstvo ljubavi. Znademo da odgajati nikada nije bilo jednostavno, ali isto tako svjedoci smo da to postaje sve zahtjevnijom zadaćom s kojom teško izlazimo na kraj. To posebno znaju roditelji, nastavnici, odgojitelji, pa i vi ravnatelji.

3. Nažalost, moramo konstatirati da živimo u ozračju, mentalitetu i kulturi koja dovodi u pitanje vrijednost osobe, istine i dobra. Riječ je o kulturi u kojoj se relativizam nameće kao nova dogma, a blijedi ili nestaje svjetlo istine. Čak postaje opasno govoriti o istini.² Papa Benedikt XVI. o izazovima koji stoje pred odgojem i obrazovanjem posebno ističe: »krivo poimanje autonomije, skepticizam i relativizam. Danas je sve manje čvrstih vrijednosnih uporišta na kojima mladi mogu graditi svoju budućnost. U nemogućnosti da se uspješno suoče

¹ Romano GUARDINI, *Accettare se stessi*, Morcelliana, Brescia, 1992., 27.

² Usp. Paula Dal TASO, *Papa Benedetto XVI ed il compito urgente dell'educazione*, Libreria Edtrice Vaticana, Roma, 2011., 10-11.

s navedenim teškoćama, nemali broj roditelja i nastavnika u napasti su da se odreknu vlastite zadaće.

U našem je društvu previše konfuzije, nesigurnosti, sumnje; previše je iskrivljenih slika, zatamnjenih istina, obescijenjenih vrijednota. Stoga postaje veoma teško novim generacijama posredovati nešto što je sigurno, trajno, valjano, značajno; nešto za što se isplati istrošiti vlastiti život. Naime, postoji opasnost da se obrazovanje reducira na njegovo usko značenje: na prenošenje određenih kompetencija i vještina, a želju za smislom nerijetko se pokušava ugasiti nudeći djeci i mladima konzumirajuća sredstva i ispunjavajući im kratkotrajne želje. Pod pojmom obrazovanja ne misli se samo na poučavanje, odnosno na osposobljavanje za rad (iako su oboje bitni čimbenici razvoja), nego na potpunu formaciju osobe, to jest odgoj.³ Naša djeca i mladi imaju silnu potrebu da ih se oslobodi od apsurdna besmisla života; besmisla vremena, besmisla stvari, besmisla drugoga... Ako nedostaje smisao života, gubi se smisao budućnosti, sposobnost planiranja, snage i motivacije da se ostvari vlastiti poziv i zadaća u povijesti.

4. Nalazimo se pred izazovima brzog razvoja koji sa sobom nosi brojne promjene. Svjesni važnosti i hitnosti odgoja u današnjem društvu, kao i činjenice da odgojne ciljeve ne može ostvariti jedna odgojna institucija, nužno je *odgojno partnerstvo* svih relevantnih društvenih odgojnih institucija kojima su nove generacije na srcu. Odgoj zahtijeva raspoloživost za zajedničko djelovanje, želju za »umreženjem« kako bi se ostvarila potrebna sinergija. Za uspješan odgoj i obrazovanje važna je *odgojna zajednica*. Temelj odgojnog saveza je u ljubavi za svakog čovjeka od strane onih koji nose odgovornost i donose odluke u ovom tako delikatnom i važnom segmentu društvenog života. Važno je da institucije, svaka unutar vlastitih kompetencija i ingerencija, pojača napore u suočavanju s različitim odgojnim izazovima koji u središtu imaju ljudsku osobu.

Izazovi odgoja za svako su društvo najhitniji, jer bez uspješnog i autentičnog odgoja društvo nema perspektivu bez obzira na tehnološki i ekonomski razvoj. »Formacija mladih generacija zadaća je roditelja, škole, Crkve i društva. Odgoj zahtijeva vjerodostojna mjesta. Među njima osobito mjesto pripada obitelji, a zatim školi čije obzorje mora biti iznad »ideoloških opcija«⁴. Nekada je ostvarivanje odgojnih ciljeva bilo zajamčeno homogenošću tradicionalnog društva. Danas je na snazi pluralizam uvjerenjâ i ponašanjâ, brzi razvoj znanjâ, masovno obrazovanje, gomilanje informacija, utjecaj medija, izazovi inovacija i novih istraživanja. Odgoj i formacija novih generacija nikada, kao u ovom povijesnom trenutku, nisu zahtijevali *zajedničko promišljanje i odgojni dijalog*.

5. *Dijalog* otvara gostoljubiv prostor i mogućnost iskrenog traženja i zajedničkog zauzimanja za dobro. Dijalog nema alternativu. On je »novo ime za ljubav« (Pavao VI.). Dijalog po svojoj definiciji pretpostavlja dva samostalna i jednakopravna sugovornika. On nije tehnika kako da se drugoga nadglasa, prevari, nadmudri, nadvlada ili pobijedi. Dijalog je duhovnost i uljudnost, kojega obilježava uvažavanje i poštivanje sugovornika te zajedno s njim traži zajedničko dobro. U našem hrvatskom društvu važno je neumorno promicati dijalog na svim razinama. Potrebno je »promicati znanstvenu kulturu koja će biti kadra uvijek pred očima imati 'čitava čovjeka' i 'sve ljude', u službi dobra i sveopće solidarnosti. U tom smislu veliku i odgovornu zadaću ima dijalog između znanosti i vjere. Moramo svi zajedničkim silama poraditi na tome da se ponovno uspostavi veza između istine i vrijednosti, između

---

³ Usp. *Caritas in veritate*, br. 61.

⁴ BENEDETTO XVI, Discorso ai partecipanti all'assemblea generale della Conferenza Episcopale Italiana, 27 maggio 2010., http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/may/documents/hf_ben-xvi_spe_20090528_cei_it.html (7. 8. 2013.).

znanosti i etičke zadaće. Moramo svi uistinu biti uvjereni da je pravi napredak onaj koji stoji u službi istinske i cjelovite dobrobiti pojedinca i čitava ljudske obitelji«. ⁵

Traženje istine, dobrote i ljepote – *verum, bonum et pulchrum* – obilježava najdublje čovjekove težnje. O tim temeljnim pitanjima, koja su toliko nužna za naše društvo, treba voditi plodan dijalog između vjere, znanosti i kulture. Taj je dijalog sve nužniji da bi istina bila iznad ideologije, da bi dobrota i ljubav prevladale podjele i mržnje, da bi vrijednost duha izgrađivala duhovnog čovjeka, a težnja za nadnaravnom ljepotom izdigla čovjeka do njegova pravog dostojanstva djeteta Božjega. ⁶

6. Postali smo dio Europe koja se ujedinjuje, zato je važno objedinjavati sjećanja na bogatu simboličko-religioznu i kršćansku baštinu kojom se stoljećima gradila Europa, ali i hrvatska kultura. Ako netko tu činjenicu ne prihvaća nije u stanju graditi dijalog i odgajati učenike za međusobno poštivanje, razumijevanje i uvažavanje. Škola, koja pripada svima, treba svim naraštajima prenositi osjećaj i odgovornost za kulturnu baštinu u čijim je korijenima kršćanstvo duboko upisano.

Kako je moguće odgajati bez povijesne, religijske, simboličke i etičke baštine – te zajedničke podloge – religiozne kulture koja se stoljećima razvijala? Kako je moguće da se u demokratskom društvu ta činjenica dovoljno ne uvažava; kako je moguće da se djecu, mlade, roditelje, djedove i bake koji njeguju kršćansku baštinu i ispovijedaju katoličku vjeru olako etiketira? Jedan od kriterija za procjenu odgoja li škola čitavog i objedinjenog čovjeka jest uloga koja se u školskom odgoju i obrazovanju pridaje religijskom obrazovanju. Religioznost je konstitutivna dimenzija ljudske osobnosti koju odgojno-obrazovni proces ne može i ne smije zanemariti.

Stoga je važno u odgojno-obrazovni sustav ugraditi glavne simbole (obredne, ikonografske, književne) i vrijednosti koje su u Europi, a i u Hrvatskoj, plod stoljetnog susretanja grčko-rimske kulture i židovsko-kršćanske tradicije, posebno Biblije. To su jednostavni i temeljni pojmovi – gotovo poput abecede, gramatike ili interpretacijski ključ za razumijevanje vlastite i tuđe povijesti, vlastitog i tuđeg identiteta. Na tom tragu je vjeronauk prostor istinskog dijaloga između vjerskog i školskog znanja. Vjeronauk vidim kao istinsku radionicu u kojoj će učenici teorijski i praktično usvajati temeljnu abecedu dijaloga.

7. Poštovane ravnateljice i ravnatelji, ovom prigodom želim Vam izraziti priznanje i zahvalnost za sve što činite u vidu organiziranja i vođenja tako važnih institucija kao što su vrtići, posebne ustanove i škole. Na vama je osobita odgovornost: stvarati i graditi pozitivno ozračje, ozračje zajedništva, suodgovornosti, konstruktivnog dijaloga, jer to su temelji uspješnoga odgoja i obrazovanja. Na temelju vlastitog iskustva dobro znadete koje su posljedice nesuradnje i prekinutog dijaloga za odgoj i obrazovanje, kako među nastavnicima i učenicima tako i među nastavnicima i roditeljima.

U društvenom ozračju u kojem često ne nailazite na razumijevanje, priznanje, poštivanje i institucionalnu potporu, želim Vas ohrabriti i potaknuti da sačuvate ljubav i motivaciju za tako uzvišenu i plemenitu zadaću u našem društvu, a to je odgoj i obrazovanje budućih hrvatskih naraštaja.

---

⁵ PAPINSKO VIJEĆE ZA KULTURU, *Vjera i kultura*, br. 2405.

⁶ Usp. isto, br. 2259.